

tia christiana, ac sex milia cessa vel capta : « In quo evidenter innoui, » ait S. Bonaventura, cap. XII, « quod spernenda non erat sapientia pauperis; cum anima viri justi enuntiet aliquando vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso ad « peculandum. » Similia de S. Antonio scribit S. Athanasius in ejus Vita, et de S. Hilario S. Hieronymus, ac de aliis Sanctis similia narrante in *Vitis Patrum*; adeo ut multi ex eis non tantum sapienter conjectando, sed et vera divinatio, ac futura prophetando, vera prenuntiantur, fuerintque veri et proprie dicti vates et Prophetae.

Cujus doni fons et origo fuit, quod ipsi assidue per diem et noctem in oratione cum Deo versabantur, ibi ejus secreta et gloriam pervidebant. Elevantes enim a cunctis terrenis mentes in celum, terram pedibus premebant, ac mortaliibus altioribus, in Deo fixi, ejus arcana quasi secretari adiebant, et vere cernebant. Hunc donum propheticum assequendi modum et viam assignat S. Basilus, *Proemio in Isaiam*: « Prophetae sunt, inquit, pure et pellucide anime, veluti specula facta divine operationis, que imaginem integrum et inconfusum, nullaque ex parte turbatum carnis affectibus representabant. Cum enim anima omni virtute divina scripta dedita, vehelementi in Deum amore perpetuam Dei memoriam sibi impressam servat, atque haec re primus apparat esse, ut Deum habeat velut inhabitantem, ex vehementissima in Deum intentione et arcane amore, numine allata, digna propria dono redditur, Deo divinam virtutem impertiente, animique oculos aperiente ad intelligendas quas velit speculations. » Et S. Maximus, *Centur. I. De claris*, cap. LXV : « Quemadmodum, ait, sol exoriens et mundum illuminans, cum seipsum, tum res a se illuminatas demonstrat: ita quoque sol justitiae purgata animo exoriens, et seipsum videntium exhibet, et rerum quo se a facie sunt, et deinceps fieri, rationes demonstrat. » Hoc ergo illustrare propheticum donum, ut puritate et oratione consecuti sunt prii illi Ascete: ita illud vicecum eorumdem eximiae sanctitatis et cum Deo coniunctionis fuit argumentum, eos scilicet fuisse viros eximios et divinos, imo angelos terrestres, et homines celestes. Nam, ut ait Tertullianus, *Apolog. cap. IX*: « Testimonium divinitatis, est veritas divinitatis. » Quia et ipse Deus de sua divinitate cum idolis et idololatriis, quasi in iudicio forensi contendens, *Isaiae XII, 23*, ut illam eis deroget, sibique arroget, non alia quam demonstratione rea conficit, causamque suam peragit: « Annuntiate que venientia sunt in futurum, et sciens quia dili estis vos, » q. d. Ego primum futura, illaque uti prenuntiavi plane eveniunt: vos, o idola, imo daemones, futura prenuntiatis que non eveniunt, ergo ego sum Deus verax et verus, vos estis dili mendacis et falsi; ut fuit Apollo Pythius, qui inde Loxias,

ob obliqua et tortuosa responsa, est appellatus. Fuere itaque Asce dei auditores et interpres, quia Deo familiares et arcissime conjuncti. Vere enim S. Bernardus, lib. *De Interdomo*, cap. LIX : « Certum, ait, signum, tibis, quecumque es anima, quod dilectum tuum minus diligis, vel ab illo mina, diligizis, si ad theoricos illos excessus nondum vocaris, vel vacantes nondum sequi merueris. Vis nosse, quia subtilitas divinarum revelationum sit manifestum divinae dilectionis indicium? Jam non dicem, ait, vos servos, sed amicos; quia omnia quae audiri a Patre meo, nota feci vobis. » Satage ergo Deum tuum intime et summe diligere, et omni hora in divinis contemplacionis gaudium summo cum desiderio amhabe. Collige, o anima, teipsam ad temetipsam, et in solo divinitatis desiderio requiesce.

Hac enim ratione posterioribus a Christo secundis illi Religiosi, Anachoreti et Sancti spiritum propheticum adepti sunt. Audi Ruffinum occultum testem, *Præfatione in Vitas Patrum*, lib. II: « Vidimus, ait, apud eos multos Patres celesti in vitam in terra agentes, et novos quosdam Prophetas, tam virtutibus animi, quam vaticinationi officio suscitatos, quibus ad testimonium meritorum, ne signorum quidem a prodigiis debeat efficacia. Tanta namque in eis est fides, quæ etiam montibus ut transferantur valeat impetrare. Sunt ergo moribus ornati, quieti, lente tranquilli, et charitatis vinculo velut quadam germanitatem constricti. » Hoc modo S. Benedictus, ut refert S. Gregorius, lib. II. *Dialog. cap. XXXV*, in oratione ita mente in Deum fuit elevatus, ut sub eo videtur totum mundum, quasi per unum globum in radiis solis collectum. Orensi Petri, quomodo id fieri potuerit? respondet S. Gregorius causamque et modum assignat: « Quia vident Deum angustus est omnis creatura, » et mens S. Benedicti in Deo dilata, sub eo mundum quasi globum exiguum vidi; nimurum ex alta illa divinitatis specula a longa illa per antiqua prospexit, que jam proxime in eadem facie ad faciem inactetur. Ita prophetavit Henoch omnium nostrum patrem, septimum ab Adamo; quia cum Deo ambulabat, Ita Moses factus est Propheta incomparabilis; quia in Sina cum Deo colloquebatur, Ita S. Marcius illustris propheta spiritum hauisit ex alloquio Dei; quia jugiter cum eo versabatur, ut testatur Supinus in ejus Vita.

19. ET IN HIS OMNIBUS DEPRECARE ALTISSIMUM, UT DIRIGAT IN VERITATE VIAM TUAM. — Tertius hic est, summasque consiliarius, aliorum omnium auctor et director, scilicet Deus.

Primus enim est vir sanctus, de quo vers. 13; *secundus* est, cor cuiusque sapientis et justi, de quo vers. 17; *tertius* hoc loco est Altiissimus, qui idcirco invocandus est, ut et viro sancto, et cordi proprio consilia sana suggerat, eaque dif-

git in veritate, ut earent errore, imprudentia et vicio, utique sancte executioni mandentur, et felicem sanctum soritantur effectum. Ideo deprecabatur Christus Patrem in agonia, dicens: « Pater mi, si possibile est, trahas a me calix iste, verumtamen non sicut ego volo, sed sicut uoluntatis tuae. » *Matth. xxv, 39.* Ergo, inquit Paladius, vel obstringitur Deus ad prestatum quod perficius, si non voluntate nostram, sed veritatem divinam perficius. Ita Tobias monet filium, cap. IV, 20: « Omni tempore benedic Deum: et pete ab eo, ut vias tuas dirigat, et omnia consilia tua in ipso permaneant. » Ille Tigurina hoc loco vertit: *Ceterum super his omniis invoca Altissimum, ut instituta tua dirigat pideliter; Graeca Compluensis habent: Et in his omniis deprecare Altissimum, ut dirigat veritas viam tuam: veritas, tum increata, puta Deus; tum creata et a Deo menti infusa, puta sapientia et prudentia. Alludit ad precem Davidis, *Psal. xxix, 5*: « Dirige me in veritate tua, et doce me: quia tu es Deus salvator meus, et te sustinui tota die. » Unde Syrus hoc loco vertit: *Ei cum omnibus his esto deprecans Domum, ut ipse dirigat viam tuam in veritate coram hominibus, et coram omnia re.**

Docet ergo Siracides actiones omnes, et præterea consilia inchoanda esse a Deo. Ita Moses gubernans Israelem in dubiis omnibus, antequam a resolveret, consulabat Dominum. Idem iussu Dei fecit Ioseph Mosis successor; et cum id facere omisit, decepitus fuit a Gabaonitis, *Josue, XI, 24.* Quocirca Isaia, cap. XXX, 2, Judeus fugientibus in Egyptum Deo inconsulto, ignominiam et extitum ministrat. Hinc olim multos in locis apud christianos senatores ituri in curiam, prius sacrificio Misse intererant; unde etiam nomen ecclesia curiae vicina vel annexa, ac beneficium onusque sacrificandi quotidie illis impositum, nonnullis in urbibus inveniuntur. Ille videre et fecere Gentiles. Unde Plinius, initio *Panegyrici*: « Bene ac sapienter, ait, maiores instituerunt, ut rerum agendorum, ita dicendo initium a preconitibus eaperetur, quod nihil rite nisiquod providerent homines sine deorum immortalium ope, consilio, honore auspicarentur. » Horatius, lib. III, edict. 6:

*fimo (c De scilicet) omnes principium, huius refutum. Bellius, lib. XIV, vn, ex Varrone docet: « Immolare noscam prius, auspiceare debuisse, qui senatum habuitur esset; de rebus quoque divinis prius quam humanis ad senatum referendum fuisse. » Et de Scipione, lib. XXVI, Livius: « Jam inde ab initio preparans animo, ex quo togam virilem sumpsit, nullo die prius ullam publicam privataque rem egit, quam in capitulum iret, ingressusque adem consideret, et plerumque tempus solus illa terret. » Omnia ista respicit, lib. III *De Cœlit. Dei*, cap. XXI, S. Augustinus, cum dictu: « Scipionis, qui Romæ Italique liberata*

Conformis huic sententie fuit gnome S. Thomas Aquinatis, qui moribundus rogatus a monachis Cisterciensibus Fosse Novae: « Quomodo hec vita sine errore et lapsu transigi posset? » respondit: « Si in qualibet actione quis ita agat, ut rationem reddere possit cur eam faciat: sic enim non sinet se transversum agi a cupiditate, passione, casu, aliave re, que eum in errorem inducat. » Hanc rationem actionum singularium,

Gnomus.
S. Thomae Aquinatis ne A. quælibet.

eamque exactam ab unoquoque Christus exigit in terribili illo et decreto ulimi iudicii die.

21. VERBUM NEQUAM IMMUTABIT COR : EX QO QUATUOR PARTES ORIUNTUR, BONUM ET MALUM, VITA ET MORS : ET DOMINATRIX ILLORUM EST ASSIDUA LINGUA. — Syrus prolo aliiter: Dominus, inquit, crevit omnia, bonum et malum, vitam et mortem: et qui dominus est lingua sua, liberabitur a mala. Pro verbum nequam immutabili cor, Graeca prorsus alla habent, ac nire inter se variant, ut corrupta esse non sit dubium. Nam Complutensia habent: *Vestigium mutationis* γατά, id est *gauddi vultus*, q. d. Signum quod cor mutantur sit a gaudio in mereorem, vel vice versa a merore in gaudium, apparet in vultu: vultus enim hilaris et gaudentis, index est animi hilaris et gaudentis; vultus vero tristis et tetrius, index est animi tristis et tetrii. Graeca vero Romae emendata habent duxata: *Vestigium mutationis cordis*; ubi planum est desiderari nomen *vultus* aut aliud simile, quod sit *vestigium mutationis cordis*. Tigurina cum Romanis pro γατά legens γατά, id est *cordis*, sic habet: *Indicium mutationis cordis est vultus*: nam ira, amor, odium, tristitia, gaudium, exterisque affectus cordis et animi, eorumque mutations et vicissitudines maxime cernuntur in oculi et vultu. Unde illud S. Bernardi, *De Modo bene vivendi ad sororem*, cap. LXV: « Facies hoīnis speculum est cordis. » Quocirca uti consta: tuis ita apius certiusque legunt latini codices omnes Vulgata: « Verbum nequam immutabit cor; verbum nequam vocat consilium pravum verbo prolatum, quod cor audiens et consilium petentis immutat, id est depravat et ex bono in malum convertit. Hoc enim opponit verbo veraci et consilio stabili, quod ante opus pro oculis habendum esse mouit versus precedenti. Porro quantum hoc sit malum, quaque cordis sit habenda cura, ne verbo nequam depravetur, ostendit, dum subiecti: « Ex quo (corde) quatuor partes orinuntur, bonum et malum, vita et mors, » q. d. Custodi cor, ut non audiat, nec excepit nisi verbum verax et consilium stabile, quia ex eo quasi ex bono semper produceat bona virtutis opera, quae pariant ei premium vita felicis, praesentis et aeternae: si enim audierit et exceperit verbum nequam, et consilium pravum, ex eo quasi ex malo semine producet malorum operum fructus, qui ei peccata crebant, scilicet mortem presentem et aeternam. Alludit ad Prov. IV, 23: « Omni custodia custodi cor tuum, quia ex ipso vita procedit. Remove a te os-pravum, et detrahentia labia sint procul a te. » Unde et subdit Siracides: « Et dominatrix illorum est assidua lingua. » To assidua coheret cum *dominatrix*, non cum *lingua* (littere id velit Hugo: « Assidua dicit, inquit, quia lingua semper declinat in illam partem, cui fuerit assuta, ») ut patet ex Gracis, que habent, *dominatrix eorum* ἡγεμόνη, id est *assidua*, continenter et perpetuo, est *lingua*. Tigurina: *Et quatuor*

existunt genera, bonum et malum, vita et mors, quorum lingua assidua gubernatrix est. Lingua enim docens consulensque bona bonos affectus instillat cordi audientis, ex quibus bona opera producit, que ei parunt vitam gratiae et gloriae: lingua vero docens consulensque mala, malos affectus ingenerat cordi audientis, ex quibus ille parit mala opera, que ei creant mortem peccati et gehennam. Vide ergo ut verbum nequam immutet cor. Cum enim ex corde oriantur haec quatuor, scilicet bonum et malum, vita et mors, sicut ex paradiso oriebantur quatuor flumina; cumque lingua regat cor, sequitur ex lingua quasi ex primo fonte oriuntur haec quatuor, scilicet bonum et malum, vita et mors, adeoque linguam horum quatuor esse gubernatricem et dominatricem. Ad orationis ratio, ori cor est conjunctum. Unde concludendum relinquit: Cave ergo ne verbum nequam hauias, multo minus illud aliis ingeras et instilles, quia hujus effectus erit actio nequam, premium vero erit mors: stude vero ut verbum bonum hauias, illudque aliis enuntias et instilles, quia ejus effectus et quasi proles erit actio bona, premium vero erit vita, tum tua, tum tuorum, quibus verbum bonum instillas.

Nota: Actus boni et malorum oriantur ex corde physice et effective; vita vero et mors ex eodem oriantur ethice sive meritorie. Cor ergo sietur in homine est primum vivens, et ultimum mortiens, sic pariter idem est fons, origo et causa omnium actionum vitalium, tum naturalium, tum mortaliū, tum supernaturalium. Per cor intellige animum. Huc facit illud Prov. XVIII, 21: « Mors et vita in manu lingue: qui diligit eam, comedet fructus ejus. » Et illud Greatorum adagium, quod referunt a Suida et Zenodoro: « Lingua, quo perges? Erectam civitatem, eamdem denoue verusa. » Hinc Blas, Amasidi *Egyptiorum regi* jumenti, ut sibi quod in victimis, quam ad illum miserat, erat optimum et pessimum, remitteret, linguam resciassam remisit, innuens linguam esse causam omnis boni æque ac mali. Ita Plutarchus, tract. *De Logocitate*.

Est vir ASTUTUS (græco.) ποιητής, id est *callidus, wäfer* MULTORUM ERUDITUS, ET ANIME SUE INUTILIS EST. — His versus legitur: Romani et Græci; sed desiderior in Jansenio, Lyra, aliiisque passim. Sensus est, q. d. Astutus, qui alias docet bene agere, cum ipse mala agat, hic alias utilis, sibi inutilis, id est ipsius insipientis est; non enim sapit, qui sibi non sapit. Tigurina: *Et qui prudens multis erudit, qui idem anima sua si inutilis est*. Hic alias est bonus, sibi ipsi nequam. Nam vera scientia et prudentia non in speculatione et doctrina, sed in praxi et operatione consistit. Ut et siebat S. Franciscus: « Tantum habet homo de scientia, quantum operatur; et religiosus tantum est bonus orator, quantum operator, » ut referit Waddingus in *Annal. Minor.*, anno Christi 1220, num. 25. Porro Syrus pro versu jam expi-

cato nunc habet: *Onnis qui sapere sibi videtur, ipsenem stultus est*.

22. VIR PERITUS MULTOS ERUDIVIT, ET ANIME SUE STAVIS EST. — Est antithesis versus precedentis. Nam opponit *peritum*, id est sapientem, experitum et prudentem, *stuto*, quod astutus alias erudit, non sapientem; unde alias utilis, sibi inutilis est: *peritus vero et sapientis alias ita erudit, docteque bene agere, ut simul seipsum doceat et dirigat, ex quo ac recaret, pascat et oblectet sua sapientia; quare alias utilis, sibi vero et utilis et sapiens est*. Delectat enim eum quod sapit, quodque alias sapientes *sancos officiali*.

Nota: Siracides, vers. 15 et 16 sequent, duas in consiliario conditiones et dotes requisivit: *primo*, ut sit vir sanctus; *secundo*, ut cum eo cuius consulti, habeat sympathiam; hic *tertio* requirit, ut quod ore consulti, opere demonstrat. Homines enim magis credunt operi quam ori; et quia si secum faciat, aliis consulti, sibi non consulti, quare alias consiliarius est, sibi non est, quod prepostorū est magneque imprudentie. Subdit *quartu*, ut non sit sophista. Unde ait:

23 et 24. QUI SOPHISTICE LOQUITUR, ODIBILUS EST: IN OMNI RE (Complutensia habent, omni sapientia; Romana, omni alimento) DEFRAUDABITUR; NON EST ILLI DATA A DOMINO GRATIA: OMNI ENIM SAPIENTIA DEFRAUDATUS EST. — Ita Romana. Si quoque haec verbi citat S. Augustinus, lib. II *De Doctr. Christian.* cap. XXXI. Pro qui sophistice loquitur, græce est, ἐποκέφαλος ἐποκέφαλος, quod Complutensia vertunt: *Sophisticare in sermonibus; Romana vero: Qui sapientiam ostentat in sermonibus, ati solent Sophista; Tigurina: Est qui verbis agens sapientem si odiosus, qui idem omni sapientia caret; Syrus: Est enim qui sapientis est, et in discursibus suis odio habetur; at omni honore impedit seipsum. Est enim sapientis qui semper est sapientis.*

Porro S. Augustinus, loco jam citato, requires in studio sacrum Litterarum ut sit dialecticus, non sophista: « Tantum, inquit, ibi cavenda est libido rixandi et puerilis quedam ostentatio decipiendi adversarium. Sunt enim multa que appellantur sophismata, false conclusiones rationum, et plerunque ita veras imitantes, ut non solum tardos, sed ingeniosos etiam minus attentes decipiunt. Proposuit enim quidam dicens ei Diogeni Cynico: cum quo loquebatur: Quod ego sum, tu non es. At ille consensit. Verum enim erat ex parte, vel eo ipso quod iste insidiosus, illi simplex erat. Tunc iste addidit: Ego autem homo sum. Hoc quoque cum ab illo accipisset, conciduit dicens: Tu igitur non es homo. Quod genos captiosarum conclusionum Scriptura, quantum existimat, detestatur illo loco, ubi dicunt est: Qui sophistice loquitur, odibilis est. Quamquam etiam sermo non captiosus, sed tamen abundantius quam gravitatem decet, verborum ornamenta concectans, sophisticus dicitur. » Hucusque S. Augustinus.

Ad sophisticam pertinent cornuta argumentationes et syllogismi, qualis est ille Chrysippi apud Senecam, epist. 49: « Quid non perdidisti, habes: cornua autem non perdidisti; cornua ergo habes. » Et captiones inextricabiles, quales sunt illæ crocodili, quem aiunt *aplam* a se pueram devorare cupientem, ea lege matris se prorsus redditum, si mulier verum diceret, quidquid ipse de reddenda puerula constituisse: *ārēs*, omnino capito. Nam si mulier respondisset: *ārēs*, quia reddere ipse non statuisset, vera non disset: contra si dixisset illa, « non reddes, » reddere non debuit, aliquo vera non fuisset responsio; quidquid igitur illa diceret, crocodili non fuisset redditum. Quintilianus, lib. I, cap. x, hoc genus ambiguitatis Crocodilinas vocavit; nominari etiam *ārēs* quidam monent. Simile est illud Protagore de quo Agellius, lib. IV *Noct. Attic.* cap. x. Paria scribit de Coraco, qui mercede ab adolescenti repetebat, Sextus Empiricus adversus Mathematicos. Talibus utitur dominus, qui Evans omnesque homines suis sophismatibus deciperi et capere satagit. Unde S. Gregorius Nazianzenus, orat. 14, demonem vocali « sophistam struende malitiae primarium. » Et S. Basilius, homil. 22: « Primum et maximum et invisum humane sapientia sophistam. » Et Rupertus, lib. III in Gen.: « Odibilium sophistarum maximum. »

Huic « simile, » inquit Lactantius, lib. VI D *Falsa sapientia*, cap. vi, est illud quod in scholis proponi solet, in asyntai generis exemplum, somniassem quendam ne somniis crederet. Si enim crederit, tum sequitur, ut credendum non sit. Ita si nihil sciri potest, necesse est id ipsum sciiri, quod nihil sciatur. Si autem scitur posse nihil sciiri, falsum est ergo quod dicunt, nihil sciiri possunt. Sic inducitur dogma sibi ipsi repugnans, sequi dissolvens. « Hi sunt nodi Gordii captiosi et quasi insolubiles. Simile est illud apud Ciceronem, lib. IV *Academ.*: « Si dicas te mentiri, verumque dicas, mentiris: dicas autem te mentiri, verumque dicas; mentiris igitur. » At qua ratione potes mentiendo verum dicere, sive mentiri et simili verum dicere? Huic pertinet illud Davidis. *Psal. cxv, 11*: « Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax. Cui responderi potest? (inquit S. Gregorius, lib. XXII *Moral.* cap. x, ex mente Sophistarum): « Si omnis, ergo et tu; falsaque jam erit sententia, quam mendax ipse protulisti. Si vero ipse non es mendax, vera jam sententia non erit, quia dum tu verax, non omnis homo cognoscitur mendax. » Et de Cretensis loquens D. Paulus ita scribit *Tit. 1, 12*: « Dixi quidam ex illis, proprius ipsum Propheta: Fætenses semper mendaces, male bestie, ventres pigris; testimoniun hoc verum est. » Atqui hic Propheta fuit Epimenides, poeta Cretensis; ergo et ipse fuit mendax. Si mendax, quomodo testimonium eius verum est? Plura recenset Scotus et Dialec-

tici, tract. *De Inequalibus*. illa tamen ex S. Scriptura solubilis sunt, ut ea suis locis resolvi.

Sophista ergo a sophis, id est sapientibus, distinguuntur: *prima*, quod sophiste suam ostentant sapientiam, ut habeantur sophi; sapientes vero modeste suam sapientiam celent, vel ubi opus est proferant. Unde sophista a Plinio vocantur Sophocles, *secunda* sophi; *tertia*, quod sapientes vocari velint, cum revera est sunt. Esto Sophocles poeta dictus sit quasi *sophi*, id est *sapientum decus et gloria*. *Secundo*, sophista sapientiae sua, utpote modice et minus solidae, lenocinia orationis adhibent, canique faciunt pompa verborum et phalerata eloquentia; unde Protagoras, Libanius similesque oratores, vocati sunt *sophistae*; quia corum sapientia non erat realis, sed *sapiencia verbi*, ut ait Paulus I Cor. i, 17. Sapientes vero candido, puro et simplici sermone sue mentis conceptus, suam sapientiam emulantur. *Tertia* et propriè, sophiste captiosus, ambiguus, implexus et fallacibus verbis et ratiociniis illaqueant et decipiunt auditories, eosque capere, et in errorem inducere conantur; sapientes vero per rationes demonstrativas vel probabiles, parum veritatem indagant, siveque discipulis proponunt. Porro sophiste multi erant et philosophis et oratoribus tempore Siracidis, quos hic ipsi quasi sui enim perstrinxit. Simili modo S. Paulus perstringit sui *avii* sophistas, Apostolorum annulos, ut Apollonium Tyannum, Epictetum, Dionem, Damnum, Musonium, ceterosque qui fideles a Christo et Apostolis ad ostensionem sapientiae, præseruum ethices scriptiu, et promissione vita honeste et beata, traducere conabentur, ut dixi I Cor. i, 20. Quin et *« Socrates, ait Plato in Euthydemis*, cum duobus fratribus sophistis, et, ut illi sunt, contumeliosissimis disputans, quasi cum duobus monstribus unus congressus, cum illi probo obiecieret Dionysodus, quod fageret, neque ad interrogata respondere, respondit: *Non injuria fug o. Nam cum alterius sim imper, cur non fugiam ambos?* Evidenter Hercule multo sum imbecillior; qui tamen pugnare pariter non voluit et adversus hydram sophistram, cui proper sapientiam pro uno sermonis capite amputato multa repulsa labebant, et adversus cancrum sophistam quedam et mari

prefuctum. » Mordaci videlicet allegoria Socrates et fratibus sophistis alterum hydram, alterum cancrum nominat, se vero Herculem. Atque hinc proverbium: *Ne Hercules quidem contra dios.* Ideo Socrates Euclidi contentiosarum quassionum admodum studioso: « *Sophistis*, inquit, o Euclides, ut poteris, hominibus uti non poteris, » perinde ac si sophista vulpes vel simus esent, non homines.

Sensus ergo est, q. d. Consiliarius, doctor qualibet alius qui *sophistice*, id est capiose, ambiguo, insidioso, deceptorio, *loquitor*, *hic odibilis est* Deo, angelis et hominibus, *gibus clara est veritas, simplicitas, fideliitas* ac proinde ab illis explosio *omni re*, id est omni honore et lucro adeoque alimento, ut habent Graeca Romana, quod per sophistam suam quevit, *defraudabitur*. Imposter enim et sophista, cum agnoscerit eis frans, hypocrisis et deceptio, pro honore ignominiam, pro lucro sibi reportat. *Non est* enim illi *data a Domino gratia*, id est non est datum ei a Deo, ut gratiam inveniat in oculis hominum, eisque sit gratus et gratiosus: *qua omni era sapientia defraudatis*, id est privalus expersus est. Significat sophista, licet initio ostendat suam sapientiam et eloquentiam, hominum gratiam sibi concilient, non tamnae ubi eorum sapientia et sophistica fraudes reguntur, eam depondere, ac pro gratia odiū omnium incurra: cum ex adversariis sapientes initio, utpote minus cogniti, parvi fiant ab aliis corum sapientia perspicitur, magni ab omnibus habentur: ac *icul sapientia*, sic et honor eorum solidus et perennius est. *Sunt enim insipideris*, quod quo magis *erit*, eo majorem *caorem*, odorem et ignem exhalat.

Moraliter hic dico, doctori et consiliario duo esse necessaria, ut honoratus et locuples evadant, scilicet veram sapientiam et dei gratiam; atque sapientiam eou diligere sibi Dei gratiam. Deus enim sapientes provulit ad honores et opes.

Denique maxime sapientes sunt heretici, qui per sophistis cavillationes fidem exercere, et fideles decipere ac pervertere satagent: unde ipsi omni Dei gratia et sapientia privati sunt, ideoque odibiles Deo, angelis et hominibus. *Ila Rabanus*.

TERTIA PARS CAPITIS.

DE SAPIENTIE FRUCTUOSITATE ET PREMIIS.

25. EST SAPIENS, ANXIL SIVE SAPIENS: ET FRUCTUS SENSUS ILLIUS LAUDABILIS. — Sophista opponit solum, id est vere sapientem, q. d. Sophista non est, sed videtur impensis sapiens: at sophus non tantum videtur, sed revera est sapientia: quia ante anima anima sua consulti, sibiique sapit, dum

animam suam vera sapientia et virtute implat et adornat, deinde sapientiam suam aliis communicat: quare *fructus sensus*, id est mentis et intelligentie ipsius, est *fidelis*, *ut habent Roma*, id est sincerus, firmus et solidus; quia mente pascit veritatem et virtutem, ideoque gratia

et laudabilis est hominibus, *equo* ac Deo et angelis. Unde Graeca Complutensis habent: *Ex: sapientis proprie anima, et fructus intellectus ejus in ore (dum loquendo eam aliis communicat) laudabilis;* Tigurina: *Est qui anima sua sapit, cuius in ore laudabilis* *fructus prudentiae*: legit cum Nostro et Complutensiis *alveo*, id est *laudabilis*, pro quo Romasi legunt *alveo*, id est *fides*; ali: *Est serens animo proprio, ejusque intelligentia fructus in ore laudabilis sunt.* *Quoniam*, *at Rabanus*, ea quae Deo sunt placita mente tractat, lingua profert, et utili operatione exercet. *Syrus*: *Fructus sapientum animalium eorum, et est sapientis qui anima sua (vel sibi ipsi) est sapientis, et fructus operis ejus ex aspectu faciei ejus.*

26. VIR SAPIENS PLEMEM SUAM ERUDIT, ET FRUCTUS SENSES ILLIUS FIDELES SUNT. — Est hec secunda antithesis sophiste et sophi, sive sapientis: sophista enim ut animam suam, sic et populum decipit et deludit; at vero sapientis non tantum anima sua, id est sibi ipsi, sapit; sed et plebem, vel sibi concretam, vel in qua dignit et habitat, erudit docetque verbo et exemplo, ut honeste, juste et pie vival: *et fructus sensus, a grece οντιον, id est intelligentia et doctrina ipsius, non sunt labiles, ut statim evanescent instar doctrinae sophistarum;* sed *a sum fideles*, id est firmi et stabiles: *qua veritas stabilis est, ideology stabiles pari proles et fructus;* inde Hebrew dicunt *תְּמִימָה*, id est *veritatem stabiles habere pedes, tisque stabilem consistere.* Tigurina: *Vir sapiens erudit populum suum, et fructus intelligentia ipsius stabiles sunt;* ali: *certi sunt.* Alter Lyranus: *Fideles*, inquit, id est fide digni sunt, tum *qua a veritate prima procedunt, tum qua ad ipsam finaliter dirigunt.* Et Palacius: *Fideles, inquit, id est nullo errore vel malitia maculati.*

27. VIR SAPIENS IMPLETUR BENEDICTIONIBUS, ET VIDENTES ILLUM LAUDABUNT. — Est hec tertia antithesis sophiste et sophi, id est sapientis: nimis, sophista omnes maledicunt, omnesque eum execrantur, at sapienti omnes benedicunt, omnesque eum laudant et celebrant, ac, ut Greek habent, *αξιωπόλεις*, id est *beatum predicatur*. Unde Complutensis: *Vir sapiens impletur benedictione, et beatum dicent omnes eum videntes.* Posset quoque benedictio sumi pro alterius, *omnibus bonorum cumulo.* Unde Tigurina verit: *Vir sapiens felicitate cumulabitur, et beatum predicatur omnes qui eum videant*; et Dionysius: *« Vir sapiens impletur benedictionibus, id est, inquit, bonis et profectibus gratiarum, virtutum, donorum, fructum et beatitudinem, in quibus omnibus crescit atque perficitur, bene utendo sapientia sua, videlicet divina contemplando, et proximos instruendo.* » Et Hugo: *« Benedictionibus, inquit, tum dexteris, tum sinistris: » dexteris in futuro, quando ei dicetur cum aliis: *Venite, benedicti Patris mei,* » etc.; sinistris in presenti vita, puta *gratia Dei*, et laude hominum. Unde et Syrus ver-*

tit: *Qui sapiens est anima sua, saturabitur deliciis, et laudabunt eum omnes videntes eum.* **28. VITA VIRI IN NUMERO DIERUM: DIES AUTEM ISRAEL INNUMERABILES SUNT.** — *Viri*, id est cuiusque hominis: *Hebrei euim ψών isch, id est vir,* idem est *quod quilibet*, *in numero, a sollicito definito, certo et paucis.* *In numero dierum, ergo idem est, quod definitorum et paucorum dierum sunt.* *Est hypallage: vita viri in numero dierum, hoc est, vita viri est in diebus numeri, id est in diebus numeris et paucis.* *Hebrei enim εβραιον ημέρα mispar, id est dies numeri, vocant paucos et facile numerabiles.* *Sensus ergo est, q. d. Vita cuiusque hominis numerata et definita est, certisque et paucis diebus a natura et a Deo circumscripta, juxta illud Psal. LXXXIX, 10: « Dies annorum nostrorum in ipsis, septuaginta anni si autem in potentibus, coginta. » *At vero dies annorum sunt indefiniti et innumerari.* *Tigurina: Vita cuiusque constat numero dierum, sed Israelitarum dies sunt innumerari.**

Queres quisnam sit hic *Israel*? Certum est per Israel huius non accipi Jacobum patriarcham, et Iulianus cum angelis euimus vincens, ab eod cognominatus est *Israel*, id est dominans Deo, i est angel, qui Deum representabat, Genes. xxxii, 28. Nam Jacobi dies fueru *parvi*, id est pauci, et *mali*; id est *errumosi*, ut ipse ait Genes. XLVII, 9. Jacob enim vixit ducentaxat 147 annis, Gen. XLVI, 28.

Primo igitur, propriè per *Israel* accipias populum *Israel*, progenitum ex Jacob, qui alio nomine dictus est *Israel*; ut sensus sit, q. d. *Vir quisque paucos vivit vite dies, at sapientis dies vivit innumerari: licet enim corpore moriatur, fama tamen eius perpetua vivet apud populum *Israel*, id est fidelis: populus enim perpetuo durat; esto hic vel ille homo in populo moriatur. Nominat populum *Israel* p̄e *ceteris*; quia ille solus *ævo Siracidis* habebat veram sapientiam, id est fidelis, cultum et religionem Dei, juxta illud Moses Deut. IV, 6: « *Hoc est vestra sapientia et intellectus eorum* populis, ut audientes universa precepta haec (legis Dei), dicant: *Ecce populus sapientis et intelligentis.* » Ita Dionysius, Palacius et Lyranus: *Dies, ait, populi *Israel* sunt innumerabiles, id est diuturni: licet enim personæ singulares moriantur et nascantur sibi succedentes, remanet tamen unitas populi.* Sicut in fluvio aquæ sunt in continuo fluxi, remanet tamen identitas fluvii: *laus vero sapientis non solum durat suo tempore, sed transi ad posteros: propter quod est diuturna et maxime in populo suo, qui magis novit opera ejus: ideo subditur: Sapientia in populo hæreditat honorem.* »*

29. Secundo, Jansenius et Hugo per *Israel* accipiunt *Israelitam*, id est quemlibet sapientem, hoc est fidelem et sanctum, q. d. *Dies *Israëlis, » hoc est *Israelite*, sunt innumerabiles: quia infiniti et in perpetuum durantes, hoc est *Israelite* propterea**

sapietiam suam, et veram Dei cognitionem, qua præ aliis donati sunt, vivent in æternum, non solum apud homines per nominis memoriam, sed etiam apud Deum per gloriam æternam. Unde Syrus verit: *Sapiens populi hereditatib[us] gloriam, et nomen ejus permanet in vitam æternam.* Huius convenit illud *Eccles. vii, 13:* «Hoc plus habet eruditio et sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo.» Sio quilibet sanctus vocatur *Israel* ab Apostolo, *Gal. vi, 16:* «Quicunque hanc regulam sequuntur, pax super illos, et misericordia, et super Israel Dei.» Vide quae de Israele dixi ibidem, et *Gen. cap. XXXII, 28 et XXXV, 10.* Alludit ad Jacob patriarcham, qui, ut Jacob, paucos vixit dies et annos; sed factus dictusque Israel, vivit tum personaliter in celo vitam æternam, tum in posteris, puta in populo Israel per multa saecula. Jacob ergo, id est luctator et supplantator virtutum modico tempore, meruit fieri Israel, id est dominans Deo, vel, ut S. Augustinus et alii, *vir videns Deum, in æternum,* q. d. ait Hugo: «Dies Jacob luctantis terminus habent, sed dies Israel contemplantis facie ad faciem interminabiles erunt.»

Allegorice, *Israel* est Ecclesia, sive cœtus fideliū, et populus Dei, qui etiam in hoc mundo durabit usq[ue] ad consummationem sæculi: ut haec sententia comprobetur, ait Jansenius, id quod dixit, fructum sapientie esse stabilem et firmum. Propter Deum verbum, quod sequitur, perpe[ri]a futura est eis Ecclesia.

Anagogice, *Israel* est beatus: hic enim vivit in eccl[esi]o dies innumeratos, scilicet felices et æternos. Ila Rabanus: «Quid est, ait, quod vitam viri in numero dierum comprehensam dicens, addidit, dies Israel esse innumerabiles, nisi quod Sanctorum vitam in celesti beatitudine ostendit esse æternam et infinitam? Quod autem vita presens hominum certo numero in presencia Dei et dispositione constituta sit, ostendit Job, dicens cap. XIV: Breves dies hominis sunt; numerus mensium ejus apud te est: constituti terminos ejus, qui præteriri non poterunt. At vero Israel dies, hoo est sancti viri, qui recta fide et bonis

Anagogice, Hugo: Nomen sapientis, id est justi, inquit, vivet in perpetuum; quia scriptum est in libro vite, iuxta illud Christi: «Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in celis,» *Luc. X.*

QUARTA PARS CAPITIS.

DE CONTINENTIA ET REFRENATIONE CONCUPISCENTIE ET GULE.

30. *Fili, in vita tua tenta animam tuam: et si fuerit nequam, non des illi potestatem.* — Hæc pertinet ad vers. 24: «Est sapiens anima sua sapiens.» Idipsum enim hic significat, docetque potissimum sapientie versus et practices officium in eo consistere, ut sapientia animam suam purget a vitiis et concupiscentiis, eique virtutes quibuslibet inserat. Ait ergo: *Fili, in vita hoe potissimum age, nimurum tanta,* id est scrutare et explorare affectiones et desideria animæ tue, et si videris ea esse «nequam,» id est propensa ad

malum; «non des illi potestatem,» nec laces malum, neq[ue] habens sequenti et exequendi malum, sive nequitiam in quam proponent; sed ea coerces et refrena, non tantum ab illicitis, sed etiam a licitis quæ occasione dant et viam sternunt ad illicita. Facilis enim lapsus est cupidus a licitis validi concupiscentias ad illicitas, v. g. qui anat vinum facile labitur, si non in ebrietatem, certe in nimum ejus potum. Habet ergo exploratos omnes animæ tue sinus, ut scias in quo virtus propendeat, ac ab illicitis eam ita refreda, ut plane in contrarium eam

*diveritas et cogas, v. g. si videris eam propensam in superbiam, totis viribus fleete eam ad humiliatem, eamque occupa cogitationibus et officiis vilibus et humiliis; si videris eam propensam in avaritiam, fleete eam ad liberalitatem: si ad gulam, fleete eam ad abstinentiam et jejuniū; si ad iram, fleete eam ad mansuetudinem. Sic enim arbor curva in contrarium prorsus partem flecenta est, ut evadat recta. Ila Rabanus, Lyranus, Palacius et illi: «Præcipit sapientia, inquit Rabanus, homini, ut caute servit vitam suam, ne forte per incuriam in variis desideriis diffusat, et in peccati mortalem decidat: ideo dicit ut tentet animam suam, id est ut probet anima sua voluntatem, et si fuerit perversa, non tribuat illi potestatem perficiendi eam.» Huc facit proverbium Arabicum, *Centur. I, num. 22:* «Puta vitam tuam manu tua, non aliena, id est reprehende te ipsum super vitio tuo, præsumquam te alius reprehendat super eodem.» Et num. 44: «Lima spinas: » *tima*, id est vince affectum carnis et cupitatis malas, easque resess relictus rationis. Cupitatis enim instar spinarum hominem pungunt, ad seclus incitant, et ad exitium adjungunt. Eorum ergo acumen necesse est ut lima rationis tanquam dirori obtundamus, si salus nostra nobis est cordi.*

natur in seculo qui salvarentur in Religione: et vice versa.

Huic expositioni adaptari potest versio nostra, ut eam adaptat Jansenius, hoc modo: In vita tua tenta animam tuam, id est rimare et indaga quid anima tua maxime conveniat, et si fuerit aliquid nequam, id est noxiū er incongruum illi, non des ejus rei potestatem, nec sinas eam illud caedere, vel eo ut et frui: ut hec omnia pertinente ad delectum in rebus adhibendis, de quo multa dixit initio capituli; verum prior sensus uti similiore et planior, ita et verior ac congruentior est.

31. *NON ENIM OMNIA OMNIBUS EXPEDIUNT, ET NON OMNI ANIMA OMNE GENUS PLACET.* — Dat causam cur anima nequam refrenanda sit non tantum ab illicitis, sed etiam a licitis; quia scilicet non omnibus omnia expedient; sed quod unius, v. g. sobrio et casto utile est, alteri, v. g. guloso et libidinoso, periculoso et noxiū est, ac causa peccati et damnationis æternæ. Rursum esto aliquid aliqui bonum, utile et conveniens sit, tamen illud animus ejus non placet: quare aliud quod et placeat querat oportet, iuxta illud:

Tu nihil invita facies dicesse Minerva.

Unde grece clarus idipsum dicitur: *Non enim omnia omnibus conducunt, et non omnis anima in omni re sibi placet;* Tigurina: *Non enim quisvis quibusvis conferunt, nec quisvis animus qualcumque re fest est.* Nam quod invitum et nolens agit, in eo miser et infelix est. Syrus: *Quis non omnis citus bonus est, et omnis anima in pacis dilectatur.* Sapienter Poeta Juvenal, *satyr. 14:*

Nulum numen abeat, si sit prudencia.

Et : *Nunquam aliud natura, aliud sapientia dicit.*

Et Persius :

Mille hominum species, et rerum discolor usus.
Velle suum cuique est, nec volo vivitur uno.

Juxta Graecorum lectionem versus precedentis, connexio hujus versus cum illo clara est, ut patet ex istis ibidem.

32. *NOLI AVIDUS ESSE IN OMNI EPULATIONE, ET NON TE EFFUNDAS SUPER OMNEM ESCAM.* — A thesi desentit ad hypothesis: dixit vers. 30: «Tenta animam tuam: et si fuerit nequam, non des illi potestatem;» nunc ejus dat speciem et exemplum commune et frequens. Plerique enim hominum propensi sunt in gulam, præsertim epularum et deliciarum. Primum enim Eve et Adæ peccatum fuit gula et etsus poni vetiti, quod ipsi in omnes posteros propagine peccati, sive ac generationis et nature transfuderunt. Gule ergo cuique refrenanda et mortificanda est. Graeca clarus habent, p. ἀπεργίαν, id est ne esto inexplorabilis in ulis delicias, neve profusus sis in escis; Complutensia: *Non sis insatiables in omnibus deliciis, et ne effundaris*

(Romana, ne effundas te) super epulas; Syrus : Ne multiplices illi (animis tue) citam deliciarum, et ne malus (cupidus et invidus) fai oculus tuus super cibis multo; Tigurina : Ne te ingurgites quibusvis delicias, nec in cibis effundas, q. d. Cum variorum ferulorum delicie tibi offeruntur, multaque epulae proponuntur, ut si in convivis ; non in eas te nimia edacit, et avitatem gula effundere, ut videaris omnia velle devorare, esque insatiabilis instar lupi ; sed aviditatem hanc refrena et appetitu tuo dominare, ac sobre cibis utere, tum ut honoris tuo, tum ut sanitatis, tum ut conscientiae tuae consulas. Unde medicorum praeceptum : « Vesere circa saturatatem : surge et mensa non cum fastidio, sed cum fame. Omnis saturitas noxia. » Exempli tibi sit S. Augustinus, qui lib. X Confess., cap. xxxi, Deum aliquoglos ait : « Hoc me doceisti, ut quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumptus accedamus. » Vide ibidem plures S. Ambrosii, epist. 23 : « Utatur, ait, temperante naturali cibo pro remedio parcius, non pro delicis redundantius propter infirmitatem, non propter voluptatem. » Unde Deus concedens Noe esum carnium : « Quasi olera virentia, inquit, tradidi vobis omnia, Gen. ix, 3, quia oribus paros ad necessitatem vescimini. Quocirca S. Ambrosius, lib. De Noe, cap. xxv : « Utatur, ait, qui utunatur carne tanquam oribus, non ad distensionem, nec ad arviam corporis, quam epulae facere consuerunt. » Et mox : « Fortasse in hoc etiam commendatur temperantia eiusdem carnes sicut clera, non tam ad caplandam volupatem, quam ad vita sanitatem. »

Porro Iudeis identidem commendat Siracides refrenationem gulæ, quia ipsi in eam ab initio suis gentis propensi fuere. Audi Tertullianum, lib. De Jejunio, cap. v : « Primus populus primi hominis incusperat crimen, prioner ventri quam Deo deprehensus, cum de duria ægyptiacæ servitus valida manu Dei crepus, terra melle et lacte manantii destinatus, statim saturatius ægyptie detinmentu suspirans : Quando super ollas carnium, inquit, sedebamus, etc., Exodus xvi, al. potius et cepe, quam oculum fragrare malebat. »

Ob hoc gula periculum Deus, Gen. ix, concedens usus carnium Noe, jussit eas prius sibi immolari : at secure, inquit S. Chrysostomus ibidem, iis homo uti posset, utpote que jam Deo oblate, littata et sanctificata essent. Hinc et mensa premititur oratio et benedictio, ut cibi sanctificantur, et gula in comedendo referetur. Vide dicta I Timoth. iv, 4 et 5.

Mystice, haec applies studio, meditationi, orationi, que sunt delicia animæ, q. d. Noli nimis indulgere cupiditatibus studendi, meditandi, orandi: quia hic excessus corpus eraret, caput hebet, aciem mentis obludit, spiritum suffocat. Unde illud : « Saturitas panis mala, studiorum autem pessima. »

33. IN MULTIS ENIM ESCIS ERIT INFIRMITAS, ET AVITATIS APPROPIQUABILIS USQUE AD CHOLERAM.—Sytus: Quesa pro multisitudine cibi fit valetudinarius; et qui multus est in comedendo, infirmatur. Pro avitatis gracie est ἀναρξία, id est insatiabilitas, aviditas, edacitas. Rabanus retinuit Graecum ἀναρξία, pro significato ergo gulam et nimiam epulationem causare morbos, presertim choleras : nimis enim cibi accedunt calorem naturalem et sanguinem, qui accusantur in bilem et choleras. Illuc cholera a medicis vocatur morbus, quo bilis commoveatur, acutitur, accenditur, sequit effundit in stomachum et intestina, illaque suo acore inficit, vitiat, mordet et cruciat; adeo ut crura manusque contrahantur, ac anima deficit, quin et subinde subito quis moratur. Ita Celsus, lib. IV, cap. xi, et Fernelius, lib. VI De Part. mortis, cap. iii. Remedio est « metanastroma, tornibus cholericis sedanda efficacissimum », ait Plinius, lib. XX, cap. xiv; et clysteres, ut idem docet lib. XXXI, cap. vi.

Pro infirmitate legit Noster cum Complutensis vix, pro quo Romani legunt ἀναρξία, id est labor. Unde sic habent : In multis enim escis erit labor (stomachii ut eas digerat, ejusque tortura et vigilie, uti dixit cap. xxxi, vers. 23) et ἀναρξία, id est insatiabilitas, appropiquabilis usque ad choleras; Tigurina : Nam ingluviam ciborum morbus contumaciter, et in bilem obicit insatiabilitas edacitas.

34. PROPTER CRAPULAM (græco ἀναρξία, id est reicitatem insatiabilitatis) MULTI ORIENTI : QUI AUTEM ABSTINENS EST, ADIUCET VITAM. — Sobrietas, ergo sanitatis, sapientiae, castitatis, sanctitatis et longevitatis est mater : crapula vero et chrietias infirmitatis, hebetudinis, libidinis, vitiorum, ac brevis aevi : « Plures enim occidunt crapula quam gladius. » Vide dicta cap. xxxi, vers. 25. Vere Palaclius : Eliamsi, ait, natura homini taxarit annos et dies vite, sobrius tamen eos prolongare potest per abstinentiam cibi; ebrios vero et gulosos eos decursum et occidere per gulam et crapulam.

Denique axioma est viri sapientis, esto nonnullis videatur paradoxum : « Pene omnes homines mori gula. » Nam plerique omnes sepe excedunt in cibo et potu, presertim in convivis, festi et recreationibus; atque hoc excessu vitam abruant, mortemque sibi accelerant, alii plus, alii minus, pro quantitate et qualitate excessus. Gula igitur et ingluvies corpus gravat, morbos creat, et vitam decurat.

Graeci habent, propter ἀναρξία, id est, ut Complutensia, insatiabilitatem; Romana : Educatam muri obierunt; et attendens (cavens no in cibis et potibus excedat) adjicit vitam; Tigurina : Multi per intemperiam interierunt: at qui temperans est, vitam prorogat; Syrus : Multi enim qui mortui sunt per cibum multum : et qui cavel sibi, prorogat vitam. Vide quae de abstinentia dixi Daniel. i, 15 et seq.

Sapienter S. Athanasius, apud Antonium in

Melissa, part. I, cap. lvi : « Corpora aegra, ait, curatrices et abstinentia beneficio restituuntur: restituta vero per negligientiam et repletionem paupatum relabuntur, et ad eodem morbos rediunt. » Preclare S. Ambrosius, De Elia et jejuniis, cap. vii : « Jejunium, ait, continentie magisterium est, pudicitie disciplina, humilitas mentis, castigatio carnis, forma sobrietatis, norma virtutis, purificatio anime, misererationis expensus (at quod tibi jejunando subtrahis, expendas in miseros), lenitatis instituto, charitatis illecebra, sensili gratia, custodia juvenitatis. Jejunium est infirmitatis levamen, alimentum salutis. Nemo in cruditatem jejunando incidit, nullus per contumaciam ictum sanguinis sensit, immo nullus non reppret et repulit. Bonum itineris viaticum, bonum totius vite. » Vide S. Basilium, hom. De Jejunio. Siracidi concinit R. Hillel, prescus ille et sapientia nomine per celebris, cuius hec gnoma elegans et multiplex existat in Pirké avoth, id est in Apophtheg. Patrum, cap. ii : « Qui earnem multiplicat, vermes multiplicat : qui multiplicat divisiones, dolores multiplicat : qui mulieres multiplicat, multiplicat fascinaciones : qui multiplicat ancillas, multiplicat fornicationem : qui multiplicat servos, multiplicat fures : qui multiplicat legem, multiplicat vitam : qui studium multiplicat, pariter sapientiam multiplicat : qui multiplicat consilium, multiplicat prudentiam : qui multiplicat justitiam, multiplicat pacem : qui famam acquirit bonam, sibi acquirit eam : qui verbum legis acquirit, vitam in altero saeculo fererat eternam. »

Porro ἀναρξία, id est nimia aviditas et insatiabilitas, non tantum in cibis et potibus, sed et in quibusvis aliis rebus locum habet. Et in quacumque verset materia, noxia est tum animæ, tum corpori. Unde quidam Sapientia dixit : « Omnes pene homines confici et emori per rei aliquas ἀναρξία, nimiamque avitatem, » sive ea honestum sit, sive opum, sive scientiarum, sive aliarum rerum.

CAPUT TRIGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

rimo agit de honorandis medicis, deque utilitate medicinae. Secundo, vers. 9, instruit infirmum, datque media quibus curaret. Tertio, vers. 16, docet in morte antecorū moderandum esse luctum, ac cavendum a nimia tristitia. Quarto, a vers. 25, docet sapientiam parari otio filterario, mechanicas vero artes occupari negotio et opere manuali, scilicet agriculturam in agro colendo, sculptoriam in sculpendo, fabrilem in fabricando, plasticen in plasmando.

1. Honora medicum propter necessitatem : etenim illum creavit Altissimus. 2. A Deo est enim omnis medela, et a rege accipiet donationem. 3. Disciplina medici exaltabit caput illius, et in conspectu magnatorum collaudabitur. 4. Altissimus creavit de terra medicamenta, et vir prudens non abhorrebit illa. 5. Nonne a ligno induleata est aqua amara? 6. Ad agitacionem hominum virtus illorum, et dedit hominibus scientiam Altissimum, honorari in mirabilibus suis. 7. In his curans mitigabit dolorem, et unguentarius faciet pigmenta sanitatis, et unctionis conficit sanitatis, et non consummabuntur opera ejus. 8. Pax enim Dei super faciem terra. 9. Fili, in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed ora Dominum, et ipse curabit te. 10. Averte a dilecto, et dirige manus, et ab omni dilecto mundo cor tuum. 11. Da suavitatem et memoriam similaginis, et impingu oblationem, et da locum medico : 12. etenim illum Dominus creavit : et non discedat a te, quia opera ejus sunt necessaria. 13. Est enim tempus quando in manus illorum incurras : 14. ipsa vero Dominum deprecaluntur, ut dirigat requiem eorum, et sanitatem, propter conversationem illorum. 15. Qui delinquit in conspectu ejus qui fecit eum, incidet in manus medici. 16. Fili, in mortuum produc lacrymas, et quasi dira passus incipe plorare, et secundum judicium conuge corpus illius, et non despicias sepulcrum illius. 17. Propter delataram autem amare fer luctum illius uno die, et consolare propter tristitiam, 18. et fac luctum secundum meritum ejus uno die, vel duobus propter detractionem. 19. A tristitia enim festinat mors, et cooperit virtutem, et tristitia cordis flectit cervicem. 20. In abductione permanet tristitia : et sub-